

Demokrati og åndelig styring

Av Jon Kvalbein. VerdiDagen 26. Mars, 2007

Forholdet mellom kristendom og demokrati er både fruktbart og spenningsfylt. Demokratiske styreformers har vunnet frem i mange land der kristendommen har hatt stor innflytelse. Også kirker og misjonsorganisasjoner har antatt demokratiske styringsordninger. Men dersom disse skal kunne representere Jesu Kristi kirke i verden, må demokratiet finne en form som er i samsvar med kirkens åndelige egenart. Dette er det verd å tenke over.

Kristendom og demokrati

Det er ingen tilfeldighet at demokratiske styreformers har utviklet seg i land der den kristne tro hadde stor påvirkningskraft i samfunnet. Demokratiet er den styreform som harmonerer best med et kristent menneskesyn. Alle mennesker har samme verdi, samme krav på vern, samme grunnleggende menneskerettigheter. Budet om at du skal elske din neste som deg selv, kan best realiseres i et samfunn som bygger på demokratiske prinsipper.

Et demokrati bygger på at borgerne bestemmer, gjennom representanter som er valgt ved frie valg og alminnelige stemmerett. Et demokrati forutsetter utredninger og åpen debatt før lover vedtas. Rettsikkerheten skal verne mot urettferdige dommer, og sikre at alle er like for loven. Ytringsfrihet, trosfrihet og religionsfrihet er fundamentale rettigheter.

Dersom et demokrati skal kunne bestå, må folket ha en felles etisk bevissthet og respekt for sannhet og rett. Demokratiet forutsetter at folket viser ansvar. Det forutsettes at et flertall av borgerne holder seg informert og bruker sin stemmerett, er villige til å innrette seg etter landets lover, betaler sin skatt og er villige til å ofre noe av sitt eget til beste for andre. Men dersom demokratiet er den beste styreform, er det ikke da best at også kirken styres etter demokratiske prinsipper?

Den demokratiske folkekirken

I Sverige har Daniel Alvunger nettopp publisert en avhandling som heter: "Nytt vin i gamla läglar. Socialdemokratisk kyrkopolitik under perioden 1944 –1973", Församlingsförlaget (2006). Den beskriver kirkepolitikken til Sveriges Socialdemokratiska Arbetarparti (SAP) i en periode da partiet hadde stor makt i svensk politikk. Daniel Alvunger påstår at SAP overtok folkekirkebegrepet, men gav det et nytt politisk-ideologisk innhold. Partiet ønsket en demokratisk ordning i Svenska kyrkan. De demokratiske prinsippene var den "nye vinen" som skulle fylle det kirkelige systemet – "de gamle skinnsekkene".

I SAPs kirkepolitikk kan en spore to linjer. En radikal marxistisk fløy har ønsket å svekke kirken og sekularisere staten. Den har hevdet at statskirkeordningen var i strid med religionsfrihetsprinsippet. En pragmatisk fløy ønsket at staten skulle kontrollere kirken. Slik kunne man forhindre at konservative krefter i kirken fikk for stor makt. Idealet var en demokratisk, åpen og tolerant folkekirke, en offentlig servicekirke med ansvar for folket åndelige velferd. Kirken skulle fremme velferdsstatens verdier: frihet, likhet, deltakelse og solidaritet. Denne tenkningen ble etter hvert dominerende. Og Alvunger hevder at SAP i 1973 hadde lyktes i å etablere en åpen, tolerant og demokratisk folkekirke.

Parallellen mellom SAPs politikk i Sverige og Arbeiderpartiets politikk i Norge, er slående. De nordiske folkekirkene har i stor grad blitt sekulariserte og dennesidige institusjoner – der hjelp til livsmestring står i fokus fremfor forkynnelse til frelse. Svenska kyrkan fikk i år 2000 kuttet sine bånd til staten. Svenska Kyrkan ble "fri" etter å ha fått klippet tenner og klør, og tasser nå omkring som lydige skjødehund innenfor "demokratiets gjerde" i folkhemmets hage. Slik går det nok også i Norge. Når kirken er gjort ufarlig, slippes den løs.

Den bibelkritiske teologien og demokratiseringen ført folkekirkene inn i en dyp identitetskrise. Der hersker stor forvirring om hva kirken er og hva som er dens egentlige oppdrag. Folkekirkene har fått en demokratisk struktur. Kirkenes øverste demokratiske organ har fått fullmakt til å avgjøre lærespørsmål. Men de er ikke i stand til å styre kirkene slik at de fungerer som Jesu Kristi kirker i verden.

Slagordene demokrati, åpenhet og toleranse er blitt overført som positive idealer i kirken, uten at dagens kirkeledere på alvor har drøftet om disse idealene uten videre lar seg innlemme i en bibelsk kirketenkning.

Demokrati i kirken?

Innenfor Den norske kirke synes det nå å være allment akseptert at alle døpte medlemmer over 18 år har fulle demokratiske rettigheter i kirken. Ved politiske valg settes ingen personlige krav til tro eller livsførsel – verken til de som stemmer eller de som skal velges. Det skjer heller ikke ved kirkelige valg. Da menighetsrådene skulle lovfestes i 1920, foreslo statsråd Jørgen Løvland at alle døpte med borgerlig stemmerett skulle ha kirkelig stemmerett. Alle ledere i den kirkelige reformbevegelsen hadde i flere tiår advart imot å utlevere kirkens saker til et tilfeldig demokratisk flertall. På Calmeyergatemøtet i 1920 sa professor Absalon Taranger at Jørgen Løvlands forslag fikk ham til å tenke på Laodika menigheten i Joh. Åp. 3, den som "har satt Jesus Kristus utenfor, men allikevel tror at den er rik og har overflod og fattes intet. Han advarte imot "en sosialistisk folkekirketype som nå søkes innført hos oss".

Nå er de kritiske røstene omtrent forstummet. Demokrati-tenkningen har fått videre konsekvenser. I samfunnet skal alle borgere behandles likt. Slik må det også være i kirken, tenker mange. Den åpne folkekirken skal ikke bare være åpen for alle, den skal unnlate å sette skiller. Spor av en slik tenkning kunne vi se i dokumentet "En misjonerende kirke" som ble utarbeidet til Kirkemøtet i 2005. "Alle døpte er kalt til å ta del i Guds misjon," kunne vi lese der. I Bibelen er misjonsbefalingen bare gitt til disiplene, de som tror på Jesus og vil være hans etterfølgere. Blant døpte er det mange som stiller seg negativt eller likegyldig til Jesus. Disse er ikke Guds barn. Noen prester og biskoper fornektet sentrale bibelske sannheter. De er forførrere, ikke veiledere. Verken likegyldige, fornektet eller forførrere er kalt til å drive misjon. Jesus kalte disipler til å vinne nye disipler.

Men dokumentet hadde også direkte brodd mot vekkelseskristendommen: "Misjon møter hindringer. En hindring i Den norske kirkes kontekst er at mange assosierer misjon med vekkelseskristendommens metodikk og skarpe skille mellom et "utenfor" og et "innenfor". Folkekirkens dåpsteologi og åpenhet bekrefte." Blant døpte er det intet skille mellom noen som utfører misjon og andre som er objekter for misjon, kunne vi lese. Bak en slik tenkning ligger demokratiske idealer. Å forkynne til døpte at de må omvende seg og tro, er å skape skillelinjer. Det bryter med en demokratisk likhetstenkning, der alle har samme status og samme rettigheter.

I et demokratisk samfunn er det trosfrihet og ytringsfrihet. Men da bør vel en demokratisk kirke unngå å formidle at en bestemt tro er bedre eller sann fremfor en annen? En demokratisk kirke må vise respekt for ulike syn og ikke sette noen utenfor på grunn av vranglære?

Slike spørsmål bør få oss til å forstå at en ukritisk overføring av demokratiske idealer fra samfunn til kirke truer kirkens åndelige egenart som Jesu Kristi kirke. For kirken er noe annet enn verden og staten.

Hva er kirken?

Vi kan tenke på kirken som en sosiologisk størrelse – vi snakker om Den katolske kirke, Den norske kirke eller Den evangelisk-lutherske frikirke. Slike kirker kan ha ulik karakter. Det finnes statlige folkekirker der de fleste av landets borgere er medlemmer, enten har en personlig kristen tro eller ikke. Andre kirker legger vekt på at medlemmene skal ha en personlig kristen bekjennelse.

Men hva er egentlig kirken? I Den norske kirkes bekjennesskrift Augustana artikkel VII er kirken definert slik: "Kirken er forsamlingen av alle troende der evangeliet forkynnes rent og sakramentene

forvaltes rett i overensstemmelse med evangeliet." I de schmalkaldiske artikler heter det: "Gud være lovet at et barn på 7 år vet i dag hva kirken er – nemlig de troende, hellige og "de får som hører sin hyrdes røst", Joh10:3."

Vi merker oss tre forhold ved det bibelske kirkebegrepet.

1. Det er personalt, ikke sosiologisk bestemt. Kirken er de "troende" - de som tror på Jesus og har fått del i hans rettferdighet og hellighet ved Hans stedfortredende død og oppstandelse. De er kjent av Gud, fordi de er født inn i Guds familie på jorda ved en suveren frelseshandling fra Guds side. Gud har dratt omsorg for å "få et folk av hedninger for sitt navn" (Ap. gj. 15:14).
2. Denne usynlige kirke har synlige kjennetegn: Evangeliet forkynnes rent og sakramentene forvaltes rett i overensstemmelse med evangeliet. Det er ikke nok at det skjer forkynnelse og sakramentforvaltning. Ordene "rent" og "rett" er nøkkelord. Den som vil være med i Jesu Kristi kirke, skal lytte til forkynnelsen og gå der den er i samsvar med Guds Ord.
3. Menighetens grunnvoll er profetenes og apostlenes lære (Ef 1:22-23), ja, Jesus Kristus selv (1 Kor 3:11). Han er selve hovedhjørnesteinen (Ef 2:20). Å fornekte denne grunnvollen er å sette seg selv utenfor Jesu Kristi kirke. Det viktigste kjennetegnet på Jesu Kristi kirke er at forkynnelsen og læren er i samsvar med Den Hellige Skrift.

Kristus er Herre

Dersom en demokratisk styreform skal praktiseres innenfor en kristen kirke, må vi huske at mange avgjørelser skal tas ut fra sunn fornuft og vanlige menneskelige hensyn. Det kan gjelde økonomiske spørsmål, bygninger, tiltak og metoder. Her er rom for ulike vurderinger, og et mindretall må bøye seg for flertallets avgjørelser. organisasjon eller institusjon. Men alle som har styringsansvar ved en kristen institusjon, har del i en åndelig tjeneste der følgende forutsetninger er overordnede: I Guds rike er det Gud selv som regjerer.

Gud har åpenbart sin vilje og sin frelse ved Jesus Kristus i historien, slik dette er bevitnet i det profetiske og apostoliske ord i Den Hellige Skrift. Guds vilje og Hans frelsessannheter er aldri et resultat av demokratiske avgjørelser. Ingen biskop, intet kirkemøtet, ingen kristelig generalforsamling har fullmakt til å overprøve Guds Ord. Den instans som gjør dette, har ikke lenger rett til å fremstå som representant for Jesu Kristi Kirke.

I Bibelen beskrives Guds folk som et legeme, der lemmene har ulike funksjoner. Det dreier seg om Kristi legeme, det er Han som styrer lemmene. Nådegavene skal tjene til oppbyggelse av Kristi legeme, de skal føre til enhet i troen og verne de kristne mot vranglære. "Sannheten tro i kjærlighet, skal vi i alle måter vokse opp til ham som er hodet, Kristus." (Ef 4:11-15). Menigheten har ett hode. Det er Kristus. Troens folk har Skriften alene som kilde til sannhet. Guds folk er tro mot sannheten. Det er dette Paulus understreker nå han skriver: "Men selv om vi eller en engel fra himmelen skulle forkynne dere et annet evangelium enn det vi har forkynt dere, han være forbannet!"

2. Det åndelige demokrati utøves av det alminnelige prestedømme i lydighet mot Guds Ord. Guds folk er skildret som steiner i et åndelig hus. Kristus er hjørnesteinen. Alle som tror utgjør et hellig presteskap(1 Pet 2:4ff). De har del i det alminnelige prestedømme. Merk at dette folket kalles "et hellig folk". Dette er de som har "fått miskunn", det er de som skal "forkynne hans storhet", og dette folket "avstår fra de kjødelige lyster". Guds folk har fått "sannhetens Ånd, som verden ikke kan få, for den ser ham ikke og kjenner ham ikke." (Joh 14:17). De troende utøver sin "åndelige gudstjeneste" i lydighet formaningen: "Og skikk dere ikke lik denne verden, men bli forvandlet ved at deres sinn fornyes, så dere kan dømme om hva som er Guds vilje: det gode, det som han har behag i, det fullkomne." (Som 12:1f).

Bibelen skiller skarpt mellom Guds rike og verden. De som tilhører verden, skal ikke være med på å ta avgjørelser som gjelder menighetens lære og liv. Avgjørelsene skal være i samsvar med Guds vilje.

3. Åndelig styring skjer ved de nådegaver og tjenester Gud har gitt.

”Han er det som gav noen til apostler, noen til profeter, noen til evangelister, noen til hyrder og lærere” (Ef 4:12ff). Det finnes en hyrde- og lærenådegave som er gitt noen menn som Gud har utrustet til denne tjenesten. Dette kan gi seg utslag i ulike ordninger. Norsk Luthersk Misjonssamband har tillagt hovedstyret og rådsrådet et overordnet læreansvar som generalforsamlingen (som representerer det alminnelige prestedømme) ikke har.

Misjon og læreansvar

I misjonsorganisasjoner som vil bygge på Skriften har det vært en selvfølge at både ansatte og tillitsvalgte ”uforbeholdent stiller seg på Skriftens grunn etter vår kirkes bekjennelse”, slik det ble formulert på Calmeyergatemøtet i 1920. Men nå synes det ikke å være så opplagt lenger. En demokratisk folkekirketenkning kan lett spre seg inn i det frivillige lekmannsarbeidet. Ikke minst kan dette skje i organisasjoner som vil definere seg som Den norske kirkes misjon.

Det Norske Misjonsselskap har kalt sitt nye misjonsdokument ”Verdensvid glede” (MD). Begge dokumentene inneholder mye verdifullt om misjon. Men her er også avgjørende mangler. Det er ytterst betenkelig at Det Norske Misjonsselskap (NMS) i dokumentet ”Verdensvid glede” definerer seg som ”et redskap som på vegne av og med mandat fra Den norske kirke og norske menigheter utfører dette misjonsoppdraget”. Den som gir et mandat har fullmakt til å bestemme oppdragets innhold. NMS gir her Den norske kirke mandatmyndighet. Den norske kirke har i praksis overtatt sosialdemokratiets folkekirkeidealer. Men bibelsk misjon drives ikke på mandat fra Den norske kirke, men etter oppdrag fra Kristus selv! Dette oppdraget er ikke gitt til alle som har dåpsattest, men til troens folk!

Innen vår folkekirke betyr dette at misjon bør drives av selvstendige organisasjoner av bekjennende kristne. Misjonarbeidet må ha basis i en kristenflokk som bekjenner Kristus og vil virke i samsvar med Bibelen. De fleste misjonsorganisasjoner har utarbeidet et verdidokument som er forpliktende for alle ansatte når det gjelder lære og liv. Det finnes retningslinjer for hvordan avvik skal behandles. Den samme forpliktelsen bør gjelde alle som velges til tillitsverv i organisasjonen. Hittil har mange organisasjoner tatt dette som en selvfølge. Man har stolt på folks redelighet og forventet at de selv ville trekke seg, dersom de hadde et syn som var i strid med organisasjonens åndelige basis. Dette er visst ingen selvfølge lenger. Da bør det finnes regler for hvordan man skal gå frem når tillitsvalgte opptre i strid med organisasjonens trosgrunnlag.

Dersom det frivillige kristelige lekmannsarbeidet ukritisk overfører den politiske demokratitekning til sin egen virksomhet, vil det undergrave sitt eget trosfundament og ikke lenger kunne være et redskap for Jesu Kristi kirke.